

УДК 341.176(4)

Ю.В. БОРИСОВА,

викладач кафедри права

Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля

А.А. БОГДАНОВА,

студентка IV курсу напряму підготовки «Правознавство»

Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ: ПОГЛЯД ГРОМАДСЬКОСТІ

Статтю присвячено поглибленню процесів європейської інтеграції України та аналізу поглядів українського суспільства на це питання.

Ключові слова: європейська інтеграція, Європейський Союз, пріоритетна політика, українське суспільство, членство у ЄС.

Європейська інтеграція була і залишається головним пріоритетом зовнішньої політики України, а також ключовим орієнтиром її внутрішнього розвитку. Це закріплено національним законодавством, а на його реалізацію спрямовані основоположні реформи в країні.

Європейська інтеграція – це процес політичного, юридичного, економічного (а в деяких випадках – соціального та культурного) об'єднання держав Європи [3].

Європейська інтеграція включає в себе два взаємопов'язані процеси – делегацію компетенцій щодо політик на наднаціональний рівень для досягнення конкретних результатів політики, а також створення нових політичних інститутів з виконавчою, законодавчою та судовою владою.

За словником сучасної світової історії, європейська інтеграція є спробою сприяти економічному і політичному союзу в Європі, що спочатку виникла з бажання після Другої світової війни інтегрувати європейські держави настільки близько, щоб зробити ще одну війну між ними неможливою. Іншим центральним мотивом, що виник у 1980-х рр., є заклопотаність з приводу інтернаціоналізації та глобалізації торгівлі і політики, коли відносно невеликі європейські держави можуть бути впливовим голосом у світовій політиці та економіці, якщо діятимуть у координації одна з одною.

Шість держав-засновників європейської інтеграції, а також учасники Європейського співтовариства вугілля та сталі (Франція, ФРН, Бельгія, Люксембург, Нідерланди та Італія) підписали Римський договір 1957 р. і створили Європейське Економічне Співтовариство (ЄЕС). Центральним елементом Римського договору було створення спільного ринку, що залишається одним з основних компонентів ЄС. Спільний ринок спрямовано на об'єднання економік держав-учасниць шляхом створення митного союзу (за допомогою усунення внутрішніх тарифних бар'єрів і створення єдиного зовнішнього тарифу на товари, що надходять із-за меж спільного ринку), шляхом апроксимації економічної політики, а також шляхом надання права вільного пересування людей, товарів, послуг і капіталу всередині держав-учасників. Митний союз було введено в дію до 1968 р., але інші елементи спільного ринку виявилися більш суперечливими і розвивалися повільніше [6].

1985 р. було створено Європейську раду глав держав та урядів, яка ухвалила важливий документ – Єдиний Європейський Акт, що прискорив інтеграцію держав-членів співтовариства у сфері економіки, соціальної політики, фінансів, наукових досліджень, технології, екології, а також зовнішньої політики. Єдиний Європейський Акт дещо розширив компетенцію наднаціональних органів співтовариства (Комісії та Європейського парламенту) і сприяв просуванню держав-членів співтовариства до створення об'єднання федеративного типу [7, с. 237].

Європейський Союз (ЄС) було створено 1993 р. з підписанням Договору про ЄС, що називають також Маастрихтським договором. Відповідно до Словника Американської історії ЄС – це політична та економічна конфедерація європейських країн. Необхідно зазначити, що від початкових етапів європейської інтеграції держави Європи працювали над зміцненням економічної інтеграції членів інтеграційного об'єднання. Однією з цілей було досягнення повної економічної інтеграції та введення єдиної європейської валюти. 30 червня 2002 р. було створено Економічний і валютний союз в Європейському Союзі. Таким чином, ЄС на сучасному етапі становить собою найвищий рівень економічного інтеграційного об'єднання [6].

Діяльність Євросоюзу поряд з економічною інтеграцією (так звана I «опора») передбачає також проведення спільної зовнішньої політики та політики безпеки (II «опора»), а також політики у сфері внутрішніх справ та правосуддя (III «опора»). При цьому Євросоюз не замінює собою європейські співтовариства, а функціонує паралельно з ними.

Конституція для Європи як цілі ЄС визначає:

- 1) сприяння миру, своїм цінностям і добробуту своїх народів;
- 2) надання своїм громадянам простору свободи, безпеки і правосуддя без внутрішніх кордонів, внутрішнього ринку з вільною та чесною конкуренцією;
- 3) забезпечення стабільного розвитку Європи на основі збалансованого економічного зростання і стабільності цін, наявність конкурентної соціальної ринкової економіки, яка прагне до забезпечення повної зайнятості та соціального прогресу, а також високий рівень охорони і підвищення якості навколишнього середовища;
- 4) сприяння науково-технічному прогресу;
- 5) боротьбу із соціальною ізоляцією та дискримінацією, сприяння соціальній справедливості і соціальному захисту, рівності чоловіків і жінок, солідарності поколінь і охороні прав дитини;
- 6) сприяння економічній, соціальній та територіальній згуртованості та солідарності держав-членів;
- 7) повага до багатства культурного і мовного різноманіття, піклування про збереження і розвиток європейської культурної спадщини.

У відносинах з рештою світу Союз стверджує і просуває власні цінності та інтереси. Він сприяє миру, безпеці, сталому розвитку планети, солідарності та взаємній повазі народів, вільній та справедливій торгівлі, викоріненню бідності та захисту прав людини, зокрема дитини, а також неухильному дотриманню і розвитку міжнародного права, включаючи дотримання принципів Статуту ООН [1, с. 10–11].

Міждержавні організації наддержавного характеру, до яких можна віднести і ЄС, мають право ухвалювати рішення, що є обов'язковими як для самих держав, так і для їхніх фізичних та юридичних осіб. Такі рішення діють на території держав-учасниць поряд із національним законодавством [5].

Розглянемо умови і порядок вступу держав до ЄС.

Маастрихтський договір передбачає, що будь-яка європейська держава, що поважає спільні для всіх держав-членів принципи, може звернутися з проханням про членство у ЄС. Вона направляє заяву до Ради, яка приймає рішення одноголосно після консультації з Комісією і отримання висновку Європейського парламенту, який приймає рішення абсолютною більшістю голосів. Умови приєднання є предметом угоди між державами-членами і державою-кандидатом.

На сучасному етапі до кандидатів-членів ставлять ряд вимог. Договір про Європейський Союз чітко вказує на дві з них. По-перше, держави-кандидати мають бути «європейськими». Однак це положення слід трактувати не стільки як вимогу щодо географічного

розташування, оскільки, наприклад, Кіпр (член ЄС) і Туреччина (кандидат у члени) розташовані не в Європі, а в Азії, скільки як указання на відповідність держави-кандидата європейським культурним, зокрема правовим і політичним, традиціям.

По-друге, держава-кандидат має поважати загальноєвропейські демократичні принципи конституційного устрою, а саме: свободи, демократії, поваги до прав людини і основних свобод, верховенства права.

Окрім цих нормативно закріплених вимог, до кандидатів у члени Союзу ставлять й інші. Так, рівень економічного розвитку держави-кандидата повинен відповідати середньостатистичному рівню економічного розвитку Євросоюзу. Про реальну готовність держави до вступу у Союз буде свідчити приведення нею свого законодавства у відповідність із правом Європейського Союзу, що передбачає досить суттєве реформування переважної більшості галузей права (передусім економічного блоку), що потребує тривалого часу.

Якщо всі вищезазвані умови виконано, відбувається вступ країни до ЄС, який оформлюється договором приєднання. Цей договір підписують, з одного боку, усі члени Євросоюзу, а з іншого – країна (країни)-кандидат у члени. Договір набуває чинності лише після того, як його ратифікує кожна з країн Євросоюзу [1, с. 23–24].

Що ж стосовно України, то чинною правовою основою відносин між нею та ЄС є Угода про партнерство та співробітництво (УПС) від 14 червня 1994 р. (набула чинності 1 березня 1998 р.), яка започаткувала співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань.

У рамках УПС визначено 7 пріоритетів співпраці між Україною та ЄС: енергетика, торгівля та інвестиції, юстиція та внутрішні справи, наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу, охорона навколишнього середовища, транспортна сфера, транскордонне співробітництво, співпраця у сфері науки, технологій та космосу [2].

Однак попри те, що політичний діалог між Україною та ЄС триває давно, парафування тексту Угоди про асоціацію і загальне поле двосторонніх відносин містить цілий комплекс проблем, які ставлять під загрозу майбутнє інтеграції України в ЄС. На сьогодні існують підстави, аби характеризувати сучасну стадію відносин Україна – ЄС як стагнацію та регрес, що зумовлено зниженням готовності обох сторін до відкритого та інтенсивного діалогу з метою поглиблення відносин. Головними причинами кризових тенденцій можна вважати, поперше, вплив внутрішньополітичної ситуації в Україні на діалог із ЄС, а по-друге, недостатній рівень виконання Україною реформ та зобов'язань, необхідних для її інтеграції в європейський простір.

Сучасні претензії Європейського Союзу до України зосереджені у сфері обмеження демократії та погіршення ситуації з дотриманням прав і свобод людини в Україні. Політичні переслідування, порушення верховенства права, а також факти обмеження свободи слова в Україні є для ЄС доведеними, що задекларовано, зокрема, у резолюціях Європарламенту та офіційних заявах представників ЄС.

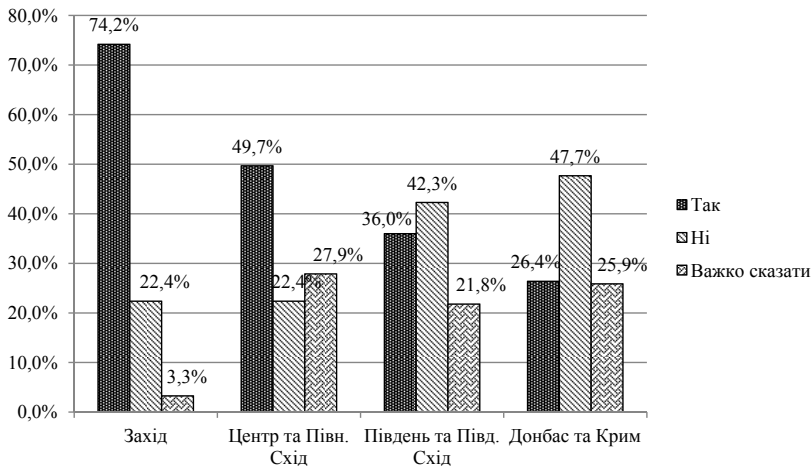
Серйозним наслідком для відносин України з ЄС стало визнання Європейського парламенту, що подальший прогрес у відносинах України з ЄС, зокрема підписання та ратифікація Угоди про асоціацію, залежатиме від успіху України в ліквідації проблеми вибіркового правосуддя. Європарламент єдиний у своєму висновку щодо України: покращання ситуації із демократичними стандартами та негайне припинення порушення принципів чесного правосуддя є невід'ємними умовами продовження діалогу ЄС з Україною. Така ж позиція офіційно підтверджується іншими посадовими особами в ЄС та лідерами країн-членів Європейського Союзу.

На сьогодні керівництво української держави не виступає лідером євроінтеграційної трансформації України, адже саме дії та політики нинішньої влади є об'єктом критики та претензій зі сторони ЄС. Справжньою рушійною силою євроінтеграційного процесу в Україні залишається громадянське суспільство.

Щоб мати повну оцінку бачення населенням перспективи євроінтеграції України, слід розглянути це питання крізь такі призми, як (1) ставлення громадян до євроінтеграції в цілому (2); які, на думку населення, є переваги членства України в ЄС і які (3) ймовірні негативні наслідки [4, с. 4–5].

Загальнонаціональне опитування з цих питань провів Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва.

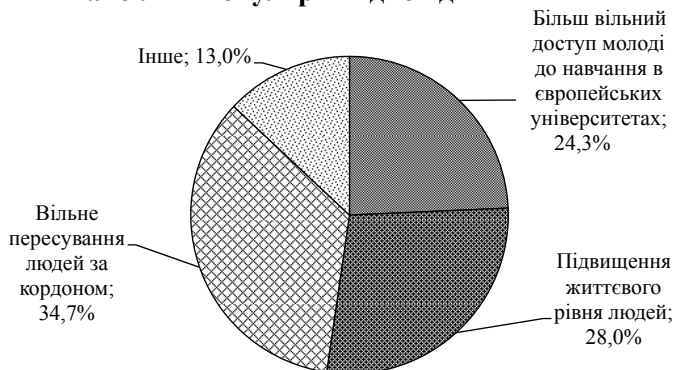
Чи потрібно Україні стати членом Європейського Союзу?

Відмінності у ставленні населення до членства України в ЄС мають місце відповідно до двох параметрів: регіонального та вікового. Так, найбільше ідею членства в Європейському Союзі підтримує Західний регіон України (74%), найменше – Донбас та Крим (26%). Найстарше покоління (56 років і більше) по всій Україні демонструє найменшу підтримку членства в ЄС, але у різних регіонах цей показник різний: якщо у Західному – мінімум підтримки дорівнює 66% цієї вікової категорії, то на Донбасі та у Криму – лише 12%. Більш важливим є те, що молодь у всіх регіонах єдина у своїй підтримці членства України в ЄС незалежно від регіональної приналежності: навіть у негативно налаштованому щодо ЄС Донбасі та Криму 51% молодих людей підтримують вступ України до ЄС [4. с. 6].

Якби Україна стала повноправним членом ЄС, які, на Вашу думку, переваги вона мала б у цьому разі?

Найбільш популярні відповіді

Основними перевагами українці вважають вільне пересування людей за кордон, підвищення життєвого рівня людей, а також більш вільний доступ молоді до навчання в європейських університетах. Це означає, що прямиий вплив інтеграції України в ЄС на життя пересічних громадян та їхні можливості важливіший для українців, аніж питання широкого масштабу, як-то здобуття Україною більшого авторитету на міжнародній арені, сприяння розвитку української економіки тощо. Крім того, молодь порівняно зі старшим поколінням вбачає у членстві в ЄС більше переваг [4. с. 7].

Наступне питання, що було задано українцям у ході цього опитування:

Якими можуть бути негативні наслідки вступу України до ЄС?
(кількість відповідей не обмежувалася)

Еміграція українців за кордон	31,1%
Погіршення стосунків з країнами СНД	22,5%
Приплив іноземців, розпродаж країни	22,0%
Безробіття	17,5%
Падіння життєвого рівня	16,7%
Поширення наркоманії, СНІД тощо	14,0%
Зростання соціальної розмежованості	12,3%
Поширення західної масової культури	11,2%
Зростання рівня злочинності	10,1%
Втрата державного суверенітету	9,7%
Інші	0,9%
Жодних негативів не буде	16,3%
Важко відповісти	16,0%

Найчастіше як потенційно можливі негативні наслідки членства України в Євросоюзі українці стабільно протягом 2007–2011 рр. називають еміграцію співвітчизників за кордон (31,1% населення зазначили цей варіант відповіді з-поміж інших можливих), погіршення стосунків із країнами СНД (22,5%), а також приплив іноземців, розпродаж країни (22,0%). Найбільше негативних очікувань було виявлено у найменш прихильному до членства в ЄС регіоні – Донбасі та Криму, а в Західному регіоні ті побоювання, що преважують у Донбасі та Криму – падіння життєвого рівня (39%), безробіття (30%), приплив іноземців і розпродаж країни (27%) – фіксуються набагато рідше, зокрема, проблеми падіння життєвого рівня у Західному регіоні бояться лише 7% населення. У молоді острахи виражені значно менше, порівняно з старшими поколіннями [4. с. 8], окрім еміграційного.

Що ж до перешкод, які впливають на вступ України до ЄС, то, на думку українців, головними є:

- 1) недостатній економічний розвиток України;
- 2) низький рівень життя населення України;
- 3) проблеми із демократією, правами людини в Україні;
- 4) реальне небажання українського керівництва сприяти вступу України до ЄС.

Зважаючи на вищевикладене, можна зробити висновок, що зараз євроінтеграційний курс України перебуває у кризовій стадії. Це зумовлено невідповідністю внутрішньополітичної ситуації в Україні стандартам та цінностям європейського простору. Далі поглиблення відносин України з ЄС поставлено у залежність від проведення в Україні чесних і прозорих виборів, розв'язання проблеми вибіркового правосуддя.

Що ж до ставлення населення до європейської інтеграції України, то протягом останніх років позитивне ставлення до вступу України до Європейського Союзу переважає негативне.

На питання «Який напрям зовнішньої політики має бути пріоритетним для України?» українці майже рівною мірою підтримують стосунки України з Європейським Союзом (36,7%) і Росією (31%), стосунки з іншими країнами СНД підтримують 8,1% населення, з іншими країнами – 3,3%, а стосунки з США підтримує лише 1% громадян [8]. Однак, якщо поставити питання категорично (Росія чи ЄС), то більшість все ж таки підтримує відносини з ЄС.

Незважаючи на бажання українців, перш ніж вступити до Європейського Союзу Україні необхідно подолати немало перешкод. Для цього необхідно провести ще велику кількість як правових, так і економічних реформ, і не просто їх запровадити, але й контролювати належне виконання. Особливо в економічній сфері, а також сферах державного управління та правового захисту населення. Адже Україну, на жаль, ще складно назвати повноцінною європейською державою, яка відповідає всім європейським стандартам.

Українці могли б зробити свій внесок в «європейську ідею», але спочатку нашої держави необхідно самотвердитись економічно і морально, привести до ладу внутрішні справи, досягнути рівня європейського розвитку, а вже потім ставати повноправним членом Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Азбука Європейської Інтеграції / за ред. І.В.Яковюка – Харків: «Апекс+», 2006. – 168 с.
2. Договірно-правова база відносин співробітництва Україна – ЄС // Офіційний веб-сайт Міністерства закордонних справ України [Електронний ресурс]. – URL: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/63716.htm>
3. Європейська інтеграція // Вікіпедія – вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Європейська_інтеграція
4. Золкіна М. Інформаційно-аналітичне видання «Громадська думка» / М. Золкіна. – К.: Демократичні ініціативи, 2012. – 14 с.
5. Луць Л.А. Деякі проблеми європейської правової інтеграції / Л.А.Луць // Вісник Львівського інституту внутрішніх справ при НАВС України – 2002. – № 1(16). – С. 23–32.
6. Палагнюк Ю.В. Поняття «Європейська інтеграція» в державному управлінні / Ю.В. Палагнюк // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології – 2011. – №2(5) – С. 110–115.
7. Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В.М. Горбатенко; за ред. Ю.С. Шемчушенка, В.Д. Бабкіна, В.М. Горбатенка. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : Генеза, 2004. – 736 с.
8. Соціологічне опитування: Який напрям зовнішньої політики має бути пріоритетним для України? (динаміка, 2002–2012) // Центр Разумкова [Електронний ресурс]. – URL: http://www.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=305

Статья посвящена углублению процессов европейской интеграции и анализу взглядов украинского общества на данный вопрос.

Ключевые слова: европейская интеграция, Европейский Союз, приоритетная политика, украинское общество, членство в ЕС.

This paper is devoted to deepening the process of European integration and analysis of the views of the Ukrainian society on this issue.

Key words: European integration, the European Union, the primacy of politics, Ukrainian society, membership in the EU.

Одержано 15.02.2013.